

Styrdokument

RIKTLINJER MOT MOTOR OCH KORRUPTION

Våra styrdokument

[Normerande]

Policy - Vår hållning, övergripande
Riktlinjer - Rekommenderade sätt att agera
Regler - Absoluta gränser och ska-krav

[Aktiverande]

Strategi - Avgörande vägval och strategiområden från fullmäktigeberedningar
Program - Avgörande vägval och programområden från andra än fullmäktigeberedningar
Plan - Uppdrag, tidsram och ansvar

Innehåll

1	Bakgrund	4
2	Syfte	4
3	Definition och lagverk	4
3.1	Vad är korruption?.....	4
3.2	Lagens definitioner	5
3.2.1	Muta.....	5
3.2.2	Givande av muta.....	5
3.2.3	Handel med inflytande.....	5
3.3	Lagens tillämpning	5
3.3.1	Vad är en förmån.....	5
3.3.2	Tillbörlig eller otillbörlig förmån/gåva	5
3.3.3	Lagreglernas omfattning	6
3.3.4	Straffbarheten.....	6
4	Gåvor och förmåner – när du kan tacka ja och när du bör tacka nej.....	6
4.1	Vad jag kan tacka ja till.....	6
4.2	Vad jag bör tacka nej till.....	7
4.3	När jag bör vara extra försiktig.....	7
4.4	Vilka överväganden bör göras samt hur jag tackar nej	7
5	Misstankar om allvarliga oegentligheter eller mutförsök	8
5.1	Visselblåsarfunktionen	8
6	Tillämpningsexempel	9
6.1	Måltider.....	9
6.2	Studieresa, kurs och konferens.....	9
6.3	Gåva i samband med högtidsdag.....	9
6.4	Testamentsförordnanden i samband med vård.....	9
6.5	Tjänster	9
6.6	Rabatter och lån	10
6.7	Övriga erbjudanden	10

1 Bakgrund

De grundläggande värderingarna för den offentliga verksamheten består av demokrati, rättssäkerhet och effektivitet. I den offentliga verksamheten arbetar vi på uppdrag av medborgarna vilket innebär att vi har ett viktigt ansvar för att bekämpa korruption och mutor i olika former. Byggstenen i relationen mellan den offentliga sektorn och medborgarna är tilliten varför en anställd eller förtroendevald inom kommunen aldrig får missbruka sin ställning. Då vi inom det offentliga handlägger viktiga beslut för både individen och företag är det av ytterst relevans att vi kan vidmakthålla kraven på saklighet och opartiskhet, att tilliten mellan tjänstepersoner och individer hålls intakt och att rättssamhället försvaras och förstärks. Anseendet och förtroendet för verksamheten kan snabbt förbrukas men vara desto mödosammare och tidsödande att bygga upp. Sålunda är grundpremisen att våra aktioner inte föranleder att förtroendet eller opartiskheten förbrukas. Det är i denna kontext som riktlinjerna mot korruption och muta har upprättats.

2 Syfte

Syftet med att upprätta riktlinjerna mot mutor och korruption är att medvetengöra riskerna med att ta emot gåvor och förmåner ifrån privatpersoner eller företag, i egenskap av förtroendevald eller tjänsteperson. Att beskriva hur lagregleringen påverkar berörd personal i olika roller. Att informera anställda och förtroendevalda i Ulricehamns kommun om vilket ansvar som medföljer i tjänsten samt att upprättandet av riktlinjerna skapar en trygghet i stunder då vägledning efterfrågas.

3 Definition och lagverk

3.1 Vad är korruption?

Korruption är ett mångfacetterat begrepp som inbegriper olika former, men där ingen universell definition finns. Enligt Nationalencyklopedin är korruption: *missbruk av förtroendeställning till egen vinning, främst genom tagandet av mutor*¹. Enligt Transparency International är korruption att: *Någon utnyttjar sin ställning för att uppnå otillbörlig fördel för egen eller annans vinning*².

¹ Nationalencyklopedin definierar korruption som ”när någon missbrukar sin ställning för egen vinning, till exempel genom att ta emot mutor”.

² Transparency International (TI) definierar korruption som ”abuse of entrusted power for personal gain”. Översättningen är Transparency International Sveriges översättning av TI:s definition.

3.2 Lagens definitioner

3.2.1 Muta

Tidigare känt som mutbrott som numer efter brottsbalkens förändring 2012 kallas för *tagande av muta* begås när en arbetstagare eller en uppdragstagare för egen del eller för någon annans beräkning antingen tar emot en muta eller en annan otillbörlig förmån för sin tjänsteutövning. Det behöver inte finnas något orsakssammanhang mellan förmånen i fråga och arbetstagarens tjänsteutövning för att det skall kunna anses som tagande av muta (10 kap. 5 a § Brottsbalken [BrB]).

3.2.2 Givande av muta

Vad som tidigare benämndes som bestickning kallas idag för *givande av muta*. Givande av muta är handlingar som inkluderar att lämna, utlova eller att erbjuda en otillbörlig förmån till arbets- eller uppdragstagare. Att acceptera begäran om att få en otillbörlig förmån ifrån tjänsteman eller förtroendevald är också givande av muta (10 kap. 5 b § BrB).

3.2.3 Handel med inflytande

Handel med inflytande är att ta emot, godta ett löfte om eller begära en otillbörlig förmån för att inverka på en annans beslut eller åtgärd vid offentlig upphandling eller myndighetsutövning. Handels med inflytande inbegriper också om en utlovar, lämnar eller erbjuder någon en otillbörlig förmån för att individen skall påverka annans beslut eller åtgärd i samband med offentlig upphandling eller myndighetsutövning (10 kap. 5 d § BrB).

3.3 Lagens tillämpning

3.3.1 Vad är en förmån

En förmån kan i allmänhet definieras som ett ekonomiskt värde i form av rabatter, krediter eller penninggåvor. Förmåner bestående av icke-materiell art såsom förordnandet till en tjänst eller ordensutmärkelser kan enligt lagens definitioner bedömas vara förmåner i fall förmånen bedöms vara otillbörlig. Riktlinjen utgörs av att det alltid är otillbörligt att ta emot något som syftar till att frammana en tacksamhetsskuld eller att mottagaren blir ekonomiskt beroende.

3.3.2 Tillbörlig eller otillbörlig förmån/gåva

Skiljelinjen mellan tillbörlig eller otillbörlig är emellertid inte alltid tydlig och kan skilja sig mellan verksamhetsområden eller variera beroende på tidpunkt. Vad som däremot framgår är att domstolarna ställer särskilda höga krav på anställda i den offentliga sektorn. Särskilt bestämt ser domstolarna på integritetskänsliga situationer såsom offentlig upphandling eller myndighetsutövning.

En riktlinje är att som offentliganställd motta en förmån som kan påverka tjänsteutövningen bör betrakta förmånen som otillbörlig. Det exkluderar inte att en förmån kan anses vara otillbörlig även om den inte ges för att påverka mottagarens aktioner på ett särskilt vis.

Vid domstolsprövning är vad som faller avgörandet den samlade bedömningen av alla omständigheter som är av vikt i det enskilda fallet, således räcker det inte att som mottagare kunna visa att som offentliganställd inte låtit sig influeras av förmånen.

3.3.3 Lagreglernas omfattning

Lagreglerna om mutor och givande av muta inbegriper alla arbetstagare, oavsett offentlig eller privat sektor och oberoende av befattning eller anställningsform. Lagreglerna omfattar även förtroendevalda.

3.3.4 Straffbarheten

Straffskalan för mutbrott kan vara böter eller fängelse beroende på hur grovt brottet är. Om brottet är grovt är det fängelse i lägst 6 månader och högst 6 år. Sedermera kan avskedande bli aktuellt och vid ekonomisk skada, skadestånd. Straffet drabbar den som personligen har gjort fel och det har ingen betydelse om medverkande i ett arrangemang sker på fritiden som skulle vara felaktigt under arbetstid.

4 Gåvor och förmåner - när du kan tacka ja och när du bör tacka nej

4.1 Vad jag kan tacka ja till

Riktlinjen för mottagandet av gåvor eller förmåner är att det inte påverkar den anställdes handlande. Några konkreta exempel är:

- Enklare uppvaktning vid sjukdom eller på högtidsdagar i form av exempelvis en bok, blombukett eller present till lågt värde eller dylikt.
- Befogade måltider som är av en enkel och vardaglig karaktär som dels sker i samband med utförande av arbetet och dels inte sker för frekvent, såsom dagens lunch, kaffe eller fika och dylikt.
- Mindre varuprover, reklamprodukter, enklare prydnadsföremål eller minnesgåva i form av exempelvis en almanacka, bok, keps, penna eller dylikt.

Det finns inget ekonomiskt gränsvärde som bedöms vara riskfritt för förmåner eller gåvor. En riktlinje är att en aktsamhet bör vara på sin plats om förmånen eller gåvan överstiger 1 procent av gällande prisbasbelopp. Om förmånen eller gåvan syftar till att påverka tjänsteutövarens handlingar är det straffbart. Viktigt att ta i beaktning är att det kan skilja sig mellan olika verksamhetsområden. Tjänstepersoner inom offentlig upphandling är exempelvis mer utsatta där det kan vara direkt olämpligt att ta emot fika eller lunch i samband med en förestående eller pågående upphandling. Grupper som är mer utsatta för mutor och otillbörlig påverkan kommer att explicitgöras längre ned.

4.2 Vad jag bör tacka nej till

Det finns gåvor och förmåner som är straffbara och bör därför inte tas emot. Dessa är exempelvis:

- Att privat kunna förfoga över båt, fritidsbostad, fordon, maskiner och dylikt.
- Alkoholhaltiga drycker eller tobaksvaror.
- Bonusförmån för exempelvis flygresor, hotell eller varuinköp om förmånen tillfaller den anställde och inte kommunen
- Deltagande i leverantörers resor, golf eller semesterarrangemang, firmafester, restaurangbesök, andra nöjes, kultur, idrotts och jaktarrangemang eller dylikt.
- Kontanter i form av borgensåtaganden, kontanter, penninglån, skuldtäckning och värdepapper eller dylikt.
- Rabatter med särskilda gynnsamma villkor som alla inte kan få.
- Överbetalning, extra ersättning eller förmåner för utfärdade tjänster.

Notera att denna lista är exempel på gåvor och förmåner som är straffbara och är således inte en uttömmande lista.

4.3 När jag bör vara extra försiktig

Det finns situationer och arrangemang där ett övervägande bör göras vid erbjudanden om gåvor, gratistjänster, fester, fritidsarrangemang, provisioner, restaurangbesök eller testamentsförordnanden. De tjänstegrupper som kan vara särskilt utsatta för mutor eller annan otillbörlig påverkan är:

- Beställare av varor och tjänster
- Chefer som har mandat att anlita konsulter
- Inköpare som avropar på ramavtal
- Personal som arbetar med myndighetsutövning såsom detaljplanärenden, inspektion, tillståndsgivning eller dylikt.
- Personal som arbetar med upphandling
- Personal inom förskola och skola
- Personal inom vård och omsorg

4.4 Vilka överväganden bör göras samt hur jag tackar nej

Den enklaste riktlinjen för att undvika misstankar om muta och korruption är att helt avstå ifrån mottagandet av gåvor och förmåner. Vid tillfällen där det finns osäkerheter är det bättre att vara försiktig och komma ihåg att något du avstått ifrån behöver du aldrig ångra. Vid tillfällen en anställd eller förtroendevald blir erbjuden en gåva eller förmån ifrån utomstående kan dessa kontrollfrågor utgöra en vägledning.

- 1 Är detta en förmån?
- 2 Vad är den värd?

- 3 Finns det ett samband mellan förmånen och min tjänste-eller uppdragsutövning?
- 4 Hur många får förmånen?
- 5 Vad är förhållandet och vilket inflytande har jag på min arbetsgivares relation med den som erbjuder förmånen?

Ibland kan det upplevas som besvärligt, oartigt och olustigt att tacka nej till en gåva eller förmån. Det enklaste tillvägagångssättet är helt enkelt att på ett bestämt och vänligt vis tacka nej och hänvisa till detta dokument.

5 Misstankar om allvarliga oegentligheter eller mutförsök

Den offentliga verksamheten genomsyras av demokrati, rättssäkerhet och effektivitet där vårt ansvar gentemot medborgarna innebär att vi ska arbeta förebyggande mot mutor och korruption i alla dess former. Om du som anställd misstänker att någon inom kommunen är utsatt för eller alternativt har tackat ja till en muta ska du anmäla detta till säkerhetssamordnaren eller maila till visselblas@ulricehamn.se.

5.1 Interna utredningar och visselblåsarfunktionen

I Ulricehamns kommun har en rutin för interna utredningar upprättats som också inbegriper ärenden som kommer igenom visselblåsarfunktionen.

Om kommunen får in uppgifter som ger anledning till att anta att medarbetare har begått brott, att det finns allvarliga missförhållanden eller allvarliga oegentligheter kommer kommunchef att besluta om en utredning ska påbörjas. Ärendet kommer att prövas genom en sak-och trovärdighetsbedömning. Utredningsarbetet leds av säkerhetssamordnare och tar vid behov hjälp av utsedda personer inom ekonomifunktionen, personalfunktionen, IT-enheten, samt kommunjuristen och kommunikationschefen. Syftet är att utreda om det finns fog för inkomna uppgifter eller misstankar och kan resultera i en bedömning om ett straff-civil- och/eller att arbetsrättsligt förfarande inleds. Om det visar sig att misstanke om brott föreligger gör säkerhetssamordnare en polisanmälan.

Den primära kanalen för rapportering om korruption eller andra oegentligheter går igenom säkerhetssamordnaren.

6 Tillämpningsexempel

Under detta avsnitt kommer olika situationer att behandlas där påverkan oftast anses vara otillbörlig där en bör vara särskilt varsam. Notera att dessa endast är exemplifieringar på situationer som kan föranleda till korruptionsbrott och är sålunda inte en uttömmande lista.

6.1 Måltider

Två tullassistenter lät sig bjudas på mat och öl av stewarden på en färja. De fick även handla obeskattade varor. Tullassistenterna dömdes för tagande av muta och stewarden för givande av muta.

6.2 Studieresa, kurs och konferens

Ett byggföretag hade som tradition att regelbundet bjuda kommunaltjänstemän på båtresa till Helsingfors för att ”förkorta beslutsvägarna”. Resorna var huvudsakligen nöjesresor även om vissa studiemoment förekom. Representanter för byggföretaget dömdes för givande av muta och kommunaltjänstemännen för tagande av muta.

6.3 Gåva i samband med högtidsdag

1. En tjänsteman på Naturvårdsverket fick en flaska whisky och en flaska konjak i 50-årspresent av ett företag som tillverkade kemiska bekämpningsmedel. Gåvan ansågs otillbörlig och tjänstemannen dömdes för tagande av muta.
2. Ett kommunalråd uppvaktades på sin 60-årsdag med ett presentkort på 1000 kr från ett i kommunen verksamt privat byggföretag. Kommunalsrådet dömdes för tagande av muta och direktören för byggföretaget dömdes för givande av muta.

6.4 Testamentsförordnanden i samband med vård

En person från hemtjänsten tjänstgjorde hos ett äldre par och fick veta att hon satts in som testamentstagare till halva kvarlåtenskapen. Eftersom hon var medveten om att hon fanns med i testamentet och var närvarande när testamentet skrevs på, dömdes personen för tagande av muta och hennes del i testamentet förverkades.

6.5 Tjänster

En byggnadsinspektör dömdes för tagande av muta efter att ha fått arbeten utförda på sin privata fastighet av ett byggföretag som var engagerat i kommunala projekt där inspektören var kontrollant.

6.6 Rabatter och lån

Ett företag erbjöd arbetstagare som beställde varor för mer än ett visst belopp för sin arbetsgivares räkning en freestyle som var värd 298 kr. Företagets representanter dömdes för givande av muta.

6.7 Övriga erbjudanden

Det kan förekomma att anställda eller förtroendevalda i kommunen får erbjudanden i tjänsten om att fritt eller till subventionerat pris delta i olika evenemang på fritiden. Det kan vara fråga om att resa, att låna en sportstuga/segelbåt eller aktiviteter som t e x golftävlingar, hockey- eller fotbollsmatcher. Tacka ALLTID nej till sådana erbjudanden. Olika slags bonuserbjudanden såsom flygbonuspoäng för tjänsteresor och liknande skall endast användas i tjänsten.